

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş: 25.09.2016 Accepted/Kabul: 21.11.2016

DOI: 10.5505/pausbed.2017.79037

TURAHANZADE ÖMER VE OĞLU HASAN BEY'İN TIRHALA SANCAĞINDAKİ VAKIFLARI (1484-1881)*

Ayşe DEĞERLİ**

Özet

Osmanlı Devleti 1353'te Bolayır ve 1354'te Gelibolu'yu alarak Balkan topraklarına girmiş; uç akıncı aileler vasıtasıyla bölgede hızla ilerlemiştir. Turahanogulları da bu ailelerden biridir. Evrenos Bey'in mirahuru Gazi Turahan Bey 1395 yılında Tırhala'yı fethetmiş; Anadolu'dan beraberinde akrabalarını, kölelerini, pek çok sipahiye ve aileleri de getirerek buraya yerleştirmiştir. O sıralarda Tırhala, savaşlar ve veba gibi etkenlerle 1340 sonrası gücünü kaybetmeye başlamış köylü kitlesini barındıran ziraî bir yerleşim birimidir. Turahanzadeler, Tırhala'yı zengin bir ticaret şehrine dönüştürerek Tesalya Bölgesi'nin merkezi yapmış; burada pek çok hayır kurumu inşa ettirmiştir. Bu yönde rastlanan ilk arşiv kaydı 1446 tarihli olup Turahan Bey tarafından kurulan vakıfla ilgilidir. Vakfın idaresi ölümünden sonra oğlu Ömer Bey'e bırakılmıştır. Zamanla bölgede mülhak vakıflar kurulmuş olup en büyüğü 1484 tarihli Ömer Bey Vakfı'dır. Oğlu Hasan Bey de 1531'de eklemelerde bulunmuştur. Bu makalede mülhak iki vakfın vakfiyeleri tahlil edilecek ve diğer arşiv kayıtları doğrultusunda Tırhala'nın Yunanistan Krallığı'na bırakıldığı 1881 tarihine kadar Turahanzade Vakfı'nın gelişimi ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Turahanoğulları, Osmanlı, Tırhala, Tesalya, Vakıf, Akıncı.*

WAQFS OF THE TURAHANS OMER AND HIS SON HASAN IN TRIKALA (1484-1881)

Abstract

Ottoman Empire had annexed Bolayır and Gelibolu between 1353-1354, and then swept all around this territory by help of Ottoman raiders group. Turahans was one of them that Ghazi Turahan conquered Tırhala in 1395. At that time, Tırhala was the agricultural area that felt into a decline because of wars and black death after 1340. Ghazi Turahan, mirahor of Evrenos Bey and descended from turkic tribes, led his relatives, slaves, a lot of cavalryman and their families (from Anatolia) to Tırhala. These people were settled in Tırhala by Ghazi Turahan; so Tırhala became the centre of Tesalya Region. Ghazi Turahan and descendants of him turned Tırhala into an affluent trade center and built so many charity institutions in this area. According to archival resources, first record was related to a mosque, two masjids, a turkish bath, a caravansary, a zawayah and the waqf that consisted of 120 workplaces in Tırhala. After the death of Ghazi, his son Ömer Bey took over the responsibility of waqf. In time, new foundations were established in the region and the largest is Ömer Bey Foundation of 1484. Hasan, son of Ömer, also had a waqf that it was in 1531. In this article, two waqfeyas will be analyzed and the records of the archives in Istanbul and Ankara will be used to reveal the waqf's progress until 1881.

Keywords: *Family of Turahan, Ottoman, Trikala, Thessaly, Waqf, Raide*

* Bu çalışma: "Two Foundation Certificate-Chartes of the Waqfs Founded by Turahanogulları in Trikala" adıyla İngilizce olarak V. *International Turkic Art, History and Folklore Congress/Art Activities*, Komrat-Moldova'da 14 Nisan 2016 tarihinde sunulan sözlü bildirinin geliştirilmiş halidir.

** Yrd. Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Artvin.
e-posta:aysedegerli@artvin.edu.tr

1.GİRİŞ

Tesalya, Yunanistan'ın orta kesimindeki tarihî bölgedir. Kardiçe, Yenişehir, Magnezya ve Tırhala adlı idarî bölgelere ayrılmış olup verimli iki ovaya sahiptir¹. Tırhala, Tesalya'nın batı kesimindeki büyük ovanın kuzeybatı ucunda yer alır.

Tırhala'nın fethi, I. Murad (1362-1389) zamanında başlayıp I. Bayezid (1389-1403) döneminde tamamlanmıştır. Evliya Çelebi "1395 tarihinde Sultan Bayezid-i Velî derya gibi asker ile Tırhala Kalesi'ne uğrayıp fetheder, Gazi Turahan Bey eliyle. Yine Turahan Bey'e yönetimi başıslanıp imar eder." diye bildirmektedir. Gazi Turahan Bey (ö. 1456)'in üç sene süren muhasara sonrası kaleyi alabildiğini yazmıştır. Tırhala Kalesi içinde 3000 papaz olup açlıktan aman dilemişlerdir. Turahan Bey bunlara zahire diye çuvallar ve sandıklar içine askerlerini gizleyerek göndermiş; kale içine girmeyi başarmıştır. Böylesi bir hile olmasa Tırhala'yı ele geçirmek mümkün değildir, denilmektedir².

Tesalya bölgesi 859/1454-1455'te Tırhala Livası adı altında yapılandırılır ve sancak, Tırhala, Fenar, Ağrafa olmak üzere üç vilayete ayrılır. Tırhala Vilayeti Tırhala, Yenişehir, Kale-i Damas, Karavar ve Mikira'yı kapsamaktadır³. 1530'da ise Tırhala Livası sınırları dâhilinde Tırhala, Yenişehir, Fenar, Çatalca, Alasonya, İnebahtı, Kerpiniş ve Badracık kazaları bulunmaktadır⁴.

Tırhala fatihi Gazi Turahan Bey'in Ahmed, Osman, Ömer, Hızır, Mehmed, Veysi ve Tura adıyla bilinen yedi oğlu olup soyu Ömer Bey (ö. 1502)'den devam etmiştir⁵. Hem kendisi hem de oğulları Tırhala ve çevresine İslami bir karakter kazandırmıştır⁶. Tırhala sancakbeyi Ömer Bey'in⁷ babası gibi akıncı olduğu ve Tesalya'nın idaresini babasından sonra üstlenip, II. Mehmed (1444-1446, 1451-1481)'in Mora seferine katılarak bu bölgenin muhafazasıyla da görevlendirildiği bilinmektedir. Bosna seferi, Otlukbeli Savaşı ve 1478 Arnavut seferinde de bulunan Ömer Bey, 1502'de vefat edince Malkara'da yaptırdığı caminin yanındaki türbeye defnedilmiştir⁸. Hasan, Mustafa, Durak, İdris, Ahmed, İbrahim ve Eyüb adlarıyla bilinen yedi oğlu olup Hasan Bey tarafından Tırhala'daki vakfa mülhak yeni kurumlar tesis edilmiştir.

Turahanoğullarının akıncılık faaliyetleri ve idari görevleri bu makalenin sınırları dışındadır. Bu çalışmada Ömer ve Hasan beylerin Gazi Turahan Vakfı'na mülhak olan Tırhala'daki vakıfları, öncelikle, ilgili vakfiyeler tahlil edilerek ortaya konacaktır. Hüccet,

¹ Kiel, 2011: 523. Tesalya'nın doğu ovası Gazi Evrenos Bey (ö. 1417) tarafından 1386-1387 kışında fethedilmiş; Anadolu'dan getirilen Türk yerleşimciler ve inşa edilen İslamî yapılarla Tesalya'nın gelişmesine katkı sağlanmıştır. Bu gelişmede rol oynayan ikinci büyük hayrat sahibi, 1422-1456 yılları arası Tesalya Valisi olan Gazi Turahan Bey (ö. 1456)'dir. Gazi Turahan Bey hakkında daha fazla bilgi için bk. Barker, 1969: 311-316; Halaçoğlu, 1973-1974: 89-100; Babinger, 1979: 104-106; Başer, 1992: 47-50; İnalçık, 2016: 9-39; Şahin, 2001: 63-75; Kayapınar, 2005: 183-196; Kiel, 2012a: 114-116; Kiel, 2012b: 405-407.

² Evliya Çelebi, 2011: 198, 206.

³ Delilbaşı ve Arkan, 2001.

⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *TT.d.* no. 367. Tırhala şehir merkezinde 1454'te 251 Müslüman ve 212 Hristiyan hanesi bulunmaktaydı (BOA, MAD, no. 10, vr. 1a-7b). 1467'de 317 Müslüman, 205 Hristiyan (MAD, no. 66, vr. 9a-9b); 1506'da 260 Müslüman, 318 Hristiyan, 19 Yahudi (*TT.d.* no. 36); 1521'de 322 Müslüman, 278 Hristiyan, 181 Yahudi (*TT.d.* no. 167, s. 230-231); 1570'de 333 Müslüman, 354 Hristiyan, 111 Yahudi hane vardı. *TT.d.* no. 695.

⁵ Kayapınar, 2005: 194.

⁶ Turahan Bey'in Tırhala'da bir cami, kale içinde bir mescit, sur dışında bir cami, iki zaviye ve cami yakınında mektep ile Yenişehir'de cami, medrese, hamam ve mescit inşa ettirdiği 1446 tarihli vakfiyesinden anlaşılmaktadır. Bu vakfiye Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından yayımlanmıştır. bk. Ayverdi, 1972: 548-573.

⁷ Ömer Bey'in sancak beyliğinde bulunduğu, 859/1454-1455 tarihli *Maliyeden Müdevver Defter*'den anlaşılmaktadır. O tarihte Ömer Bey Tırhala miriliva hassını; kendisiyle birlikte gelen sekiz kişi ise eşküncü timarı olarak birer dirlik tasarruf etmekte idiler. bk. Delilbaşı ve Arkan, 2001: 1b-8a.

⁸ Aşıkpaşazâde, 1947: 212; Tursun Bey, 1974: 114-115, 162; Mehmed Neşri, 1995: 763-767; Uzunçarşılı, 1988: 21-24, 65-72, 115-116.

atik esas, şahsiyet kaydı, evkaf defterleri, maarif, maliye ve diğer arşiv belgeleri vasıtasıyla vakıfların durumunu XX. yüzyıl başlarına kadar takip etmek mümkün olmaktadır. Vakfiyelerin tahlilinden sonra söz konusu bu kayıtlar ışığında, üçüncü bir ana başlıkta 1531 sonrası gelişmeler incelenecektir.

2.ÖMER BEY BİN TURAHAN BEY VAKFI

El-Hâcc Ömer Bey b. Turahan Bey'in Gazi Turahan Bey Vakfı'na mülhak vakfının vakfiyesi, İstanbul Şer'îye Mahkemesi'nce 10 Muharrem 889/08 Şubat 1484'te tescil edilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter no. 743, s. 133, h. 29'da kayıtlı bulunan vakfiye Arapça'dır. Vakfiyenin sol üst köşesindeki tasdik, İstanbul kadısı İbrahim b. Halil'indir.

Vakfiye kaydına göre Turahanzade Ömer Bey Tırhala kent merkezinde bir cami ve nehir yakınında bir medrese; yine aynı mahalde bir muallimhane; kendi evinin avlusu önünde, Kuyumcu Hamza ve Fenari İlyas mahallelerinde birer mescit; Yeni Hamam yakınında bir çile hane ve kent merkezinde Debbağlar Mahallesi'nde Haydarhane adıyla bir zaviye yaptırmıştır. Tırhala Sancağı sınırları içinde yer alan Yenişehir'de bir cami, bir zaviye; Yenişehir köylerinden Sıcakpınar'da bir zaviyeyle bir cami, bir mescit ve Tatarköyü'nde bir cami; Platomona Kalesi haricinde bir zaviyeyle mescit; Çeşme köyünde bir zaviye; Livadya'da bir cami daha yaptırdığı vakfiyeden anlaşılmaktadır.

2.1.Vakfiyede Geçen Mevkufat

Turahanzade Vakfı için Ömer Bey tarafından vakfedilen mülkler şöyledir:

- Tırhala, Livadya, Yenişehir, Çatalca, Alasonya ve Fenar gibi farklı mahallerde bulunan toplam 57 değirmen,
- Tatarköyü ile Tırnova nahiyesine bağlı köylerin tamamı,
- Çatalca kasabasındaki hamam, Yeni Han ve dükkânların tamamı,
- Yenişehir'de bulunan Gazi Turahan Bey'in bedesteni ve 141 dükkânı; kelle-paça satılan ve başhane denilen dükkân,
- Yenişehir'de Hacı İbrahim Mahallesi'ndeki nar bahçesi ve Yeni Hamam'ın tamamı,
- Yenişehir'deki Eski Hamam'ın yarı hissesi,
- Yenişehir'de bulunan ve Subaşı İshak tarafından vâkıfa hibe edilmiş 14 hücre,
- Yenişehir'de farklı şahıslardan satın alınmış 65 dükkân,
- Tırhala'daki Yeni Hamam'ın tamamı,
- Tırhala'da Yeni Hamam yakınında 12 odalı bir bina,
- Tırhala'da beş nalbant dükkânı,
- Tırhala'da Yeni Han ve buna bitişik 16 dükkân,
- Tırhala'da Eski Han ve buna bitişik 11 dükkân,
- Tırhala'da 25 kavaf dükkânı,

- Tırhala'da Orta Çarşı diye bilinen 42 dükkânın tamamı,
- Tırhala'da farklı mahallerde 14 dükkân,
- Tırhala'da altı debbağ dükkânı,
- Tırhala'da sergi dükkânları da denilen 13 debbağ dükkânı,
- Tırhala'ya gelen tüccarların alım-satım yapabileceği iki sofalı bir menzil,
- Tırhala'da Müderrisoğlu Ferhad'dan satın alınmış bir tarla,
- Tırhala'da Bıyıklı Davud'dan satın alınmış mülkün tamamı,
- Tırhala'da on çuhacı dükkânı,
- Tırhala'da Halil Çelebi'den satın alınan iki bakkal dükkânı,
- Tırhala'da Hasan oğlu Hamza'dan satın alınan boş arsa üzerine vâkıfın yaptırdığı yedi debbağ dükkânı,
- Tırhala'da Yeni Han karşısındaki arsa üzerine vâkıfın yaptırdığı iki çuhacı dükkânı,
- Yazlık ve kışlık otlaklarla birlikte Tatar ve Petrebolu köylerindeki sığır ve mandaların hepsi vakfedilmiştir.

2.2.Vakfiyeye Göre Tevliyet Durumu

Vâkıf Ömer Bey, kaydıhayat şartıyla kendisi müteveli olacak, ölümünden sonra büyük oğlu Hasan Çelebi'ye, ondan sonraysa *"neslen ba'de neslin batnen ba'de batnin evlâda ve evlâd-ı evlâda"* tevliyet intikal edecektir. Ancak neslinin kesilmesi durumunda vâkıfın azatlılarına; bunlardan da hiç bir kimse kalmadığı takdirde tevliyet işi *"şer'-i mübinin rey' ve hükmüne"* bırakılacaktır.

Azatlılarından bir kişi Tırhala'daki, bir kişi de Yenişehir'deki kurumlara nazır olarak tayin edilecek; nazırlık görevi ölümünden sonra bunların oğullarına intikal edecektir.

2.3.Vakfiyeye Göre Vakıf Gelirlerinin Sarfı

Mevkufattan elde edilen gelire öncelikle Tırhala'daki cami, üç mescit, medrese, muallimhane, çilehane ve zaviye ile Yenişehir sınırları içindeki dört cami, iki mescit ve dört zaviyenin bakım ve onarım masrafları karşılanacak; bu harcamadan sonra kalanın onda biri müteveliye ücret olarak ödenecek. Nazıra ise günlük beş dirhem verilecek.

Tırhala'daki cami yakınındaki medresenin müderrisine günlük on dirhem ve talebelerine ise altışar dirhem verilecek.

Yeni Hamam civarında Çilehane tabir edilen menzildeki şeyhle müritleri için günlük beşer dirhem ve her yıl Tırhala ölçeği ile 60 ölçek buğday ayrılacak.

Muallimhanede görev yapacak muallime günlük yedi dirhem ve her sene Tırhala ölçeği ile 36 ölçek buğday ile mescidinde yanacak yağ ve hasırı için günlük yarım dirhem ödenecek.

Vâkıfın avlusu önündeki mescidin imamına, imamet ve her gün bir cüz okuması karşılığında günlük iki dirhem ve her sene 36 ölçek buğdayla kandil yağı ve hasır için günlük yarım dirhem verilecek. Kuyumcu Hamza ve Fenarlı İlyas mahallelerindeki iki

mescidin imamlarına da aynı şartlarla aynı ödemeler yapılacaktır. Üç mescidin imamı günde birer cüz daha okuyup, bunlardan biri Peygamber'in ruhuna diğer ikisi ise vâkıfın ruhuna hediye edecek. Buna mukabil her biri günlük birer dirhem daha alacak.

Haydarhane denilen zaviyenin şeyhine günlük üç dirhem ödenecek. Zaviyenin et masrafı için günlük altı; piriç masrafı için yıllık 300; yağ için yıllık 300; bal için yıllık 150; peynir için yıllık 150; odun için günlük bir; tuz için yıllık 40; aydınlatma, hasır, mutfak eşyalarının kalaylanması gibi masraflar için yıllık 140 dirhem ayrılacaktır. Ekmek yapmak için Tırhala ölçüyle yıllık 80 ölçek; yemeklik ve tarhana için yıllık 20 ölçek buğday sarf edilecek.

Tırhala'daki değirmenler, dükkânlar ve bütün evkaf üzerine tayin edilen câbiye günlük beş dirhem ödenecek.

2.4. Vakıfta Geçerli Para Birimi

Vakfiyede ücretler "dirhem" olarak tayin edilmiştir. Oysa dirhem, Anadolu Selçuklularının para birimidir. Osmanlılarda Sultan Orhan da bu adla para bastırmıştır. Fakat kısa bir süre sonra yerini "akçe"ye bırakmıştır. II. Bayezid (1481-1512) zamanında Osmanlı anaparası tartışmasız akçedir. Para birimi olarak dirhem adında sikke darp etmeyen Osmanlılar, gerektiğinde, özellikle şer'î hüccetlerde ve bunların Arapça yazılması halinde gümüş ve altın para anlamında dirhem ile dinarı kullanmışlardır⁹. Vakfiyede akçe yerine dirhem ölçü olarak alınması, muhtemelen bu usulün devam ettirilmesinden ileri gelmiştir. Dirhem tabirinin akçe yerine kullanıldığı düşünülebilir¹⁰.

3. HASAN BEY BİN ÖMER BEY VAKFI

Gazi Hasan Bey b. Ömer'in Tırhala'daki vakfını gösteren vakfiyesi, İstanbul Şer'îye Mahkemesi'nce 20 Şevval 937/06 Haziran 1531'de tescil edilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter no. 743, s. 143, h. 33'te kayıtlı bulunan vakfiye Arapça'dır.

Vakfiyeye göre Ömer Beyzade Hasan, Tırhala'da bir mescit inşa ettirmiştir. Bunun dışında Yenişehir'de bir cami, Uzunköprü diye anılan bir köprü, köprünün başında bir zaviye ve Tatar köyünde bir mescit inşa ettirdiği vakfiyeden anlaşılmaktadır. Vakfı, babası Ömer Bey'in vakfına mülhaktır.

3.1. Vakfiyede Geçen Mevkufat

- Tırhala'daki Turahan Bey Camii Mahallesi'nde birbirine bitişik 42 dükkân,
- Yenişehir kasabasında yaptırdığı birbirine bitişik 50 dükkân,
- Tırhala, Fenar, Alasonya'da farklı mahallerde bulunan toplam 19 değirmen,
- Yenişehir köylerinden İnehanlı'da on ev, 12 öküz ve ziraata elverişli bir çiftlik,
- Hendek köyü yakınlarında ziraata elverişli bir çiftlik, beş çiftlik damı ve sekiz baş çift öküzü,

⁹ Sahillioğlu, 1994: 371.

¹⁰ Konya Sultan Selim İmâreti ve Pîri Mehmed Paşa vakıflarının vakfiyesinde de benzer durumlar gözlenmiştir. Ayrıntı için bk. Küçükdağ, 2005.

- Fenar köylerinden Palyahor'da bir bağ, mera, yedi hücreyi müstemil ev ve altı baş öküz,
- Vâkîf tarafından 10.000 dirheme satın alınan ve buğday, arpa, mercimek gibi çeşitli hububat ziraatına elverişli 2.000 cerîb arazi¹¹,
- Tırhala ve Yenişehir'in altı farklı köyünde toplam 2.900 cerib miktarında mera,
- Yenişehir'in Gündoğmuş köyünde kışın vakıf koyunlarının otlatılmasına mahsus bir kışlak arazi,
- Çatalca köylerinden Şişekle'de kış mevsiminde vakfın sığır ve mandalarının otlatılmasına mahsus arazi ve meralar (bu arazi ve meralar, vâkîf tarafından satın alınıp vakfedilmiş),
- 300 baş manda, 300 sığır ve 1.000 baş koyun,
- 155.000 dirhem nakit Hasan Bey tarafından vakfedilmiş ve bu meblağı nemalandırmak için Yenişehir Bedesteni esnafı ile ona onbir (%10) hespla murâbaha yapılmıştır. Bu muamelenin her sene yenilenmesi görevi ise vakfın müteveli ve nazırına aittir.

3.2.Vakfiyeye Göre Tevliyet Durumu

Vâkîf Hasan Bey, kaydıhayat şartıyla kendisi müteveli olacak; ölümünden sonra tevliyet Turahan adlı oğluna, ondan sonra diğer oğullarının aslahına, bundan sonra ise "neslen ba'de neslin batnen ba'de batnin evlâda ve evlâd-ı evlâda" intikal edecektir. Turahanzade neslinin kesilmesi durumunda vâkîfın azatlılarına; bunlardan da hiçbir kimse kalmadığı takdirde tevliyet işi Tırhala'da ahali arasında emin, âdil ve salih Müslüman olarak bilinen birine geçecektir. Eğer böyle biri bulunamazsa Tırhala kadısına müracaat edilip onun hükmüne uyulacaktır.

Nazırlık görevi, vâkîfın azatlılarına ve ondan sonra azatlısının oğullarına *neslen ba'de neslin* intikal edecektir. Azatlıların soyu tükenirse Yenişehir ahalisinden Müslümanlara şart kılınacaktır.

3.3.Vakfiyeye Göre Vakıf Görevlileri ve Gelirlerin Sarfı

Vakfın varidatı öncelikle Tırhala'daki mescitle Yenişehir'deki cami, köprü, zaviye ve diğer mescidin onarım ve bakım masraflarına harcanacak. Geriye kalan, vakfın görevlileri arasında pay edilecek (Tablo-1).

Yenişehir'deki camiye bir imam, bir hatip, iki müezzin, bir kayyım, üç hafız, sekiz cüzhan tayin edilecek. İki mescidin her birinde bir imam hizmet görecek. Zaviyeye bir şeyh, bir kilerci, bir ferraş, bir nakib, bir ekmekçi, bir aşçı ile ahır hizmetleri ve buğday öğütme işleriyle ilgilenen bir adam daha görevlendirilecek.

Adı geçen görevliler, aslen hür veya azatlı kimseler olabilirler. Aranan tek şart salih Müslüman olmalarıdır.

¹¹ Cerîb kelimesi "vadi" anlamında olup belirli büyüklükte bir arazi parçası için kullanılmıştır. Halife Ömer zamanından itibaren İslâm dünyasında kullanılan alan ve hacim ölçüsüdür. Osmanlı Devleti'nde 10.000 arşın murabba araziye cerîb veya hektar denilirdi. Bir cerîb arazi 100 dönümden ibaretti. bk. Fayda, 1993: 402.

Zaviye sakinlerine, fakara kimselere ve üç güne kadar zaviyede misafir edilen ulemaya sarf edilmek üzere mutfakta pişirilecek koyun eti için günlük 23 dirhem tayin edilmiştir. Senelik 102 kile piriç verilecek olup her Cuma gecesi bir kile piriç pişirilmesi, bir kısmıyla ballı zerde yapılması, ulema ile fukaraya dağıtılması istenmiştir. Vakfın varidatı uygunsa, bazı zamanlar zaviye şeyhi tarafından dilencilere bal ve sirke verilmesi de vakfiye şartlarındandır. Zaviye için yıllık yedi kantar inek yağı, yedi kantar bal, yedi kantar peynir, tuz için 400 dirhem ve soğan, karabiber, nohut gibi yemeği güzelleştirecek şeyler için 300 dirhem, odun için 2500 dirhem, vakıf dâhilindeki her bir yapının hasırlarının yenilenmesi için 1040 dirhem tahsis edilmiştir.

Tablo-1: Ömer Bey-oğlu Hasan Bey Vakfı'nın Görevlilerinin Ücretleri (1531 yılı)

Görevin Adı	Günlük	Görevin Adı	Günlük	Görevin Adı	Günlük
Vakıf mütevellisi	8 dirhem	Vakıf nazırı	3 dirhem	Zaviye şeyhi	4 dirhem + 4 fodla ekmek
Yenişehir'deki cami hatibi	6 dirhem	Tırhala, Yenişehir, Alasonya ve Fener'de görevlendirilen 4 cabinin her biri	2 dirhem	Kilercibaşı	2 dirhem + biraz çorba + 4 ekmek
Yenişehir'deki cami imamı	6 dirhem	Tırhala'daki mescit imamı	3 dirhem	Ferraş	2 dirhem + bir tas çorba + 4 ekmek
Yenişehir'deki iki müezzinin her biri	3 dirhem	Tırhala mescidinin hasır ve kandil yağı masrafı	yarım dirhem	Ekmekçi	2,5 dirhem + çorba + 4,5 ekmek
Yenişehir'deki üç hafızın her birine	1 dirhem	Tatar köyü mescidinin imamı	3,5 dirhem	Aşçı	3 dirhem + çorba + 4 ekmek
Yenişehir'deki sekiz cüzhanın her birine	1 dirhem	Tatar köyü mescidinin hasır ve kandil yağı masrafı	yarım dirhem	Ahır ve buğday öğütme işlerine bakan	1 dirhem
				Cuma kayyımı	2dirhem

4. TURAHANZADE VAKFININ 1531 SONRASI DURUMU

Turahanzade Vakfı, 1531 yılı sonrası arşiv belgelerinde genellikle “*Tırhala’da vâki’ merhûm Gâzi Turahan Bey ve Ömer Bey ve Hasan Bey evkâfi...*” şeklinde kaydedilmiştir. Vakfiyeler dışında ulaşılabilen belgeler XVIII. ve XIX. yüzyıl ağırlıklı olup vakfın idaresi ve mülkleriyle ilgili davalar, görevli atamaları, vakıf kapsamındaki binaların keşif ve onarımları, vakfın gelir ve gider kalemleri hakkında bilgi vermektedir. Tesalya Bölgesi 1881’de Yunanistan idaresine geçtiğinden, eldeki veriler sınırlı olmakla birlikte aralıklarla 1919’a kadar vakfın durumunu takip etmek mümkün olmaktadır.

4.1. Vakfın İdaresi

Vakıf mürtezikalarının birbirleriyle ve merkezî idareyle kimi zaman anlaşmazlığa düştüğü görülmektedir. Bu alt başlıkta yönetimle ilgili dava konuları incelenecek; kadınların vakıftaki konumuna değinilecek ve son dönemde vakıf idaresinde yaşanan değişimden bahsedilecektir.

Ömer ve Hasan beylerin vakfiyelerinin tahlili yapılırken belirtildiği üzere tevliyet ciheti vâkıfın soyundan gelenlere bırakılmıştır. Erkek-kadın ayrımı yapılmamıştır. Ancak “*batnen ba’de batnin*” şartı vardır. Yani ön batında biri varken ikinci batında olan ve

ikinci batında evlat varken üçüncü batında olanlar şarttan istifade edemezler. 10 Muharrem 1174/22 Ağustos 1760 tarihli bir haremeyn muhasebesi kaydı bu yönden dikkat çekicidir¹². Eski müteveli Hatice Hanım bint Mustafa'nın şikâyetini ve dava sonucunu içerir. Meclisteki ifadesine göre; Gazi Turahan, Ömer ve Hasan beylerin vakfının tevliyeti Faik Paşazade'ye kadar erkeklerdedir. Ondan sonra evlâd-ı vâkıftan Hüseyin Bey'e, onun ölümüyle de oğulları Turahan ve Mustafa beylere geçer. Turahan'ın Hatice ve Abdülkadir adında iki çocuğu vardır. Müddei diğer Hatice ise Mustafa'nın kızı olup Ayşe adında bir kardeşi de vardır. Turahan ve Mustafa beyler ölünce, onların batnından Çarşulu Hanım diye bilinen biri yarı hisseyle; Hatice, Abdülkadir, diğer Hatice ile kardeşi Ayşe de sekizde bir hisse ile müştereken müteveli olurlar. Bir süre sonra Çarşulu Hanım, Hatice, kardeşi Abdülkadir ve Ayşe vefat eder; tevliyet tamamen müddei Hatice Hanım'a kalır. 1155/1742 senesine kadar bu görevi devam ettirir. Kendi rızasıyla bu tarihte oğlu Ömer'e görevi bırakır. 1170/1756'ya geldiğinde ise merhum Hatice'nin kızı Ümmügülsüm ile merhum Ayşe'nin çocukları Ahmed ve Hatice bir berat çıkarttırarak dörtte bir hisse ile müteveli olurlar. Müddei Hatice Hanım, kendisinin "*batn-ı evvelden*" olup "*erşed ve aslah*" da olması sebebiyle söz konusu üç kişinin ve hatta oğlu Ömer'in tevliyet şartını taşımadığını ileri sürer. Şahitlerin de dinlenmesiyle Mustafa kızı Hatice Hanım tekrar müteveli olarak tayin edilir¹³.

Vâkıfın soyundan gelen kadınların ihlashan ve duagû olarak da görev aldığı görülmektedir. Koritos¹⁴ kadısı Mehmed Efendi'nin Ramazan 1070/Mayıs 1660 tarihli arzı, ihlashanlığın Anbersima ve Gonca hanımlara tevcihi hakkındadır¹⁵. 13 Şevval 1259/06 Kasım 1843 tarihli bir tezkireye göre ise, Ömer Bey günlük 110 akçe ile vakfın duagûluk vazifesini yürütmüş; çocuksuz olarak vefat edince Turahanzade soyundan gelen Lebibe, Eymen, Sıdika ve Zübeyde hanımlar bu göreve müştereken talip olmuştur. Evkaf-ı Hümayun Nazırı Mustafa Kani Bey'in ilamıyla Lebibe Hanım günlük yedi buçuk; Eymen, Sıdika ve Zübeyde hanımlar günlük 27,5'er akçe ile duagû vazifesine tayin edilmişlerdir¹⁶.

Mütevellinin kimi zaman vakıf mürtezikalarından şikâyetle merkezle yazıştığı görülmektedir. 25 Safer 1206/24 Ekim 1791 tarihli ve müteveli Seyyid Hüseyin imzalı belgede Tırhala'daki medrese, mektep, cami ve mescit görevlilerinin maaşlarını aldıkları halde müesseselere bakmadıklarından bahisle hizmetlerini yapmalarına dair hüküm istenmiştir¹⁷.

Turahanzade Vakfı'nın XIX. yüzyılda Haremeyn-i Şerifeyn Evkafı'na bağlı olup Darüssaade Ağası'nın nazırlığında yönetildiği ve zaman zaman müteveliyle alakalı sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır. 16 Rebiülevvel 1249/03 Ağustos 1833 tarihli bir kayda göre vakfın mütevellisi Ömer Bey, İstanbul'da ikamet edip vakıf gelirlerini şahsî

¹² BOA, D. HMH., no. 1837/17.

¹³ Aşağıda farklı başlıklar altında dava kayıtlarında da kadın mütevelliyeler görülecektir. Burada bir örnek daha vermekle yetinilecektir. Cemaziyevvel 1224/Haziran 1809 tarihli bir fermandan tevliyetin Mehmed Bey ile Hatice Hanım'da olduğu anlaşılmaktadır (BOA, HAT., no. 1301/50611). "*Evlâd-ı inâsdan*" olan Hatice Hanım yarı hisseyle yetinmeyerek "*evlâd-ı zükurdan*" olan Mehmed Bey'in hissesinde de hak iddia etmiş; ancak vefatıyla tevliyetin tamamı Mehmed Bey'e kalmıştır.

¹⁴ Koritos, Üsküp-Ustrumca yolu üzerinde olup Üsküp'e bir günlük yürüyüş mesafesinde olan bir ortaçağ kenti idi. Arap gezgin El İdrisi'nin "*Kurta*" olarak zikrettiği bu kale-kent, bazı kaynaklarda Ofçabolı olarak anılmıştır. Kratova'nın ortaçağdaki adının Koritos olduğunu ileri süren tarihçiler de vardır. Ayrıntı için bk. Magdalino, 1993: 166; Tomoski, 1999.

¹⁵ BOA, İE. EV., no. 9/1044.

¹⁶ VGM.A., no. 780, s. 6, h. 5.

¹⁷ BOA, C. MF., no. 185/9206.

harcamaları için kullanmış; vakıf binalarının onarımlarıyla ilgilenmemiş ve harap olmalarına yol açmış; camilerin son cemaat kubbesindeki puşide ile Yenişehir bedestenindeki kurşunları dahi kendine alarak vakfı mahvolma derecesine getirmiştir. Vâkıf soyundan olan Mehmed b. Seyyid Hasan ile Ali b. Mehmed, müteveli olarak tayin edilmiş; muhtaç hale düşmemesi için azledilen Ömer Bey'e de bir maaş bağlanmıştır. Buna rağmen Ömer Bey'in vakıf işlerine müdahale edip sorun çıkarttığı görülmektedir¹⁸.

Vakfın yönetimiyle alakalı, 1881 sonrası bir kayda ulaşılabilmiş olup Sadaret Mektubi Kaleminden Evkaf Nezaretine gönderilen 22 Zilhicce 1315/14 Mayıs 1898 tarihli belgedir. Gazi Turahan, Ömer ve Hasan beylerin Tırhala, Yenişehir ve Cısr-i Ergene'deki vakıflarının tevliyet cihetinin boşta olduğu bildirilmiştir. Vâkıfın soyundan altı kişi mütevelliliğe taliptir. Ancak "evlâd-ı vâkıfdan" oluşan bir idare meclisinin kurularak, bu meclisin kontrolünde söz konusu altı kişinin tevliyet vazifesini yürütmesi uygun görülmüştür¹⁹.

4.2.Vakfın Gelir ve Giderleri

Gazi Turahan, Ömer ve Hasan beyler evkafının gelir ve giderleri çeşitli kalemlerden oluşmaktadır. Vakfiyeler yukarıda tahlil edilmiş olup bu başlıkta diğer arşiv belgelerinden derlenen bilgiler paylaşılacaktır. Tek tek belgelerde geçen ancak sonraki yıllar için takibi yapılamayan akar olduklarından geniş bir yelpazede ve ayrı başlıklarla incelemek güçleşmektedir. Bu nedenle kronolojik olarak veriler değerlendirilecektir.

Vakıf toprağı olan yerlerde gayrimüslim ahaliden alınan cizye, gelir kaynakları arasına girebilmektedir. Nitekim Tırnova ve Yenipazar reayalarının cizyelerine mukabil miri hazineden Turahanzade Vakfı'na her sene 24.267 akçe verilmekte; bu gelir Tırhala'daki vakıf binalarından medrese, muallimhane ve imaret için harcanmaktaydı²⁰. 1748, 1761 ve 1811 yılları için de benzer kayıtlara rastlanmıştır²¹.

Turahanzade Vakfı'nın tasarrufunda 29 Cemaziyelahir 1174/05 Şubat 1761 tarihi itibarıyla Yenişehir'de dört ekmek fırını vardı²².

Vakıf topraklar üzerinde bulunan kiliseler, topraktan yararlanmaları karşılığında vakfa yıllık belli bir bedel öderlerdi. Rahip Agyote'nin 29 Şevval 1133/23 Ağustos 1721 tarihli arzuhaline göre, Tırhala'daki Aya Marina Manastırı Turahanzade Vakfı'na yıllık 60 akçe ödemekte olup üç değirmen inşa ettirmiş ve 20 seneden fazla zaman kullanmıştı. Ancak vakıf mütevellisi tarafından o sene Köstem nehrinden değirmenlere giden su kesilmiş ve manastır zarara uğratılmıştı²³. Manastır, sakinlerinin ve gelip geçen yolcuların yemek ihtiyaçlarını gidermek için ziraat de yapmaktaydı. Cemaziyellevvel 1200/Mart 1786 tarihli kayda göre, vakfa ait 61 parça tarla ve dört dönüm harimden 926 kile tohum elde etmişler; Turahanzade Vakfı'na öşür bedeli olarak o yıl 125 kuruş ödemişlerdi²⁴.

Tırhala Livası sınırları içinde bulunan Yenişehir-i Fenar'daki Ekmekçizade Ahmed Paşa Zaviyesi'nin vakfın yapılarından olduğu 19 Rebiülahir 1178/16 Ekim 1764 tarihli bir

¹⁸ BOA, C. EV., no. 424/21499.

¹⁹ BOA, BEO, no. 1109/83113.

²⁰ BOA, İE.ENB., no. 7/712, tarih 01 Şevval 1131/17 Ağustos 1719.

²¹ BOA, C.MF., no. 33/1621; C.EV., no. 595/30023, no. 248/12380.

²² VGM.A., no. 652.2, s. 67, h. 127.

²³ BOA, İE.EV., no. 41/4704.

²⁴ VGM.A., no. 779, s. 199-202, h. 173-174.

ilmühaber kaydından anlaşılmaktadır. Zaviyenin mutfak giderleri için vakıftan günlük 40 akçe ayrıldığı, zaviye şeyhi Seyyid Ahmed'in buna kanaat etmeyerek 1144/1731 senesi itibariyle sahte bir berat düzenleyip vakıftan günlük 40 akçeye ek olarak yıllık 40 yük buğday da talep ettiği görülür. Vakıf nazırı Hacı Hüseyin Ağa ile müteveli Ömer Bey'in başvuruları sonucu Haremeyn Müfettişi Mevlana Ömer Efendi, zaviye şeyhinin haksız taleplerle vakfa zarar verdiğine hükmeder²⁵.

Turahanzade Vakfı'nın kira, iltizam, mukataa ve tapu gelirleri 1815 yılı itibariyle toplam 9914 kuruştur²⁶. Değirmenler, kışlaklar, zemin ve bağlar, dükkân ve hanlar bu gelirlerin kaynağını oluşturmuştur (Tablo-11).

Tırhala'daki üç değirmenden icare bedeli olarak yıllık 459,5 kile buğdayın vakıf kaymakamlarına verildiği; bir kile 8,5 kuruş hesabıyla toplam icare gelirinin Tırhala'daki cabi, imam, müezzin, hatip, müderris ve muallim gibi vakıf çalışanlarına bölüştürüldüğü 03 Safer 1255/18 Nisan 1839 tarihli evkaf kaydından anlaşılmaktadır²⁷. Vakıf mülhakatından olan Yenişehir'deki Rakova Çiftliği'nin ise Ramazan 1274/Nisan 1858 itibariyle yıllık icare getirisi 1100 kuruştur²⁸.

Muhasebe ve evkaf defteri kayıtlarından vakfın gider kalemlerinden olan görevli maaşları tespit edilebilmektedir. 1130/1718'de vakfın Tırhala'daki görevlilerinin günlük ücreti toplam 64 akçedir (Tablo-8). Safer 1284/Haziran 1867 tarihi itibariyle Tırhala'daki vakıf mürtezikalı ve maaşları ise şöyledir (Tablo-2)²⁹:

Tablo-2: 1867 tarihinde nefsi-i Tırhala mürtezikasına verilen maaş ve vazife kaydı

Görevli	aaş (akçe)	Görevli	aaş (akçe)
Cami-i Kebir imam-ı evvel ve sanisi Hafız Abdülkadir Efendi	160	Çarşı mektebinin muallimi İbrahim Efendi	160
Cami-i Kebir hatibi Mahmed Efendi	40	Mektebin kalfası Necib Efendi	40
Cami-i Kebir müezzini İbrahim Efendi	60	Cami-i Sagir imamı Halil Efendi	120
Cami-i Kebir müezzin-i sani Hasan Efendi	60	Mezidoğlu Camii imamı Şükrü Efendi	60
Cami-i Kebir kayyumu Ali Efendi	40	Mezidoğlu Mehmed Mescidi imamı Ali Efendi	100
Cami-i Kebir kayyum-ı sani Abdurrahman Efendi	40	Kale Mescidi imamı Hafız Ahmed Efendi	120
Çaçana Mescidi imamı Şeyh Hafız Ömer	80	Akça Mescit imamı Necib Efendi	120
Cemhane şeyhi Mehmed Efendi	40	Müderris Hasan Efendi	125

²⁵ VGM.A., no. 652.2, s. 78, h. 154.

²⁶ BOA, C. EV., no. 351/17817.

²⁷ BOA, EV. HMM. ZMT., no. 18/61.

²⁸ BOA, EV. MH., no. 665/162.

²⁹ BOA, EV.d., no. 20046.

Turahan Bey Mahallesi Mescidi imamı Mustafa Efendi	120	Cabi Mehmed Efendi	80
---	-----	--------------------	----

Evkaf-ı Hümayun hazinesine bağlı olan Gazi Turahan, Ömer ve Hasan beyler vakfının Temmuz 1873 itibariyle feragat, intikal, kâğıt ve kalem masraflarını gösteren bir defter kaydı, Tırhala'daki vakıf dükkânlarının miktarını da vermektedir. Üç bakkal, bir han, bir terzi dükkânı, üç çerçi dükkânı, bir helvacı, bir çubukçu dükkânı, bir pazargâh ile iki dükkân vakfın müstegallatındandır³⁰.

Tesalya Bölgesi'nin idaresinin Yunanistan'a geçmesinden kısa bir süre öncesine ait, 1876 tarihli bir evkaf defteri ise Tırhala merkezde olup vakfa gelir sağlayan arazilerin miktar ve hudutlarını bildirmektedir³¹. Vakfın müstegallâtı toplamda 110 dönüm olup hudutları şöyledir:

Gazi Turahan Bey Vakfı'ndan Eskibağlar mahalde Ahd-i Vefa, Kasus ve Hristiyan ormanlarıyla mahdud üç dönüm bir kıta orman; Baki nam mahalde Süleyman Ağa, Ermeni ve İlyas Bey tarlaları ile mahdud on dönüm tarla; Mollahan nam mahalde Ermeni ve İlyas Bey tarlaları ile mahdud on dönüm tarla; Kumlu nam mahalde Hayri Bey, Mustafa ve Ermeni tarlaları ile mahdud 18 dönüm tarla; Yüsger nam mahalde Bektaş, Ömer ve Mehmed ağalar tarlaları ile mahdud 12 dönüm tarla; Yüsger nam mahalde Bektaş, Ömer, Hacı ve İsmail ağaların tarlaları ile mahdud üç dönüm tarla; Bağlarbaşı nam mahalde Hayri Bey tarlası ile mahdud 18 dönüm tarla; Ocakköy nam mahalde Kazaklar tarlaları ile mahdud dört dönüm tarla; Köybaş nam mahalde Şişman İsa ve Arif tarlaları ile mahdud dört dönüm tarla; Köycivarı nam mahalde mera, Hayri Bey ve Ermeni tarlası ile mahdud üç dönüm tarla; Hane ittisalinde kain Ahmed zevcesi harimi ile mahdud iki dönüm tarla; Değirmenyolu nam mahalde Kadir ve Ermeni ve Selim tarlaları ile mahdud beş dönüm tarla; Fenarsuyu nam mahalde Süleyman ve Mustafa Mehmed mülkleriyle mahdud iki dönüm harim; Bacaklar nam mahalde İbrahim Bey, Hayri Bey ve Ermeni tarlaları ile mahdud iki dönüm tarla; Geçenbaş nam mahalde Cavid, Hasan ve Abdi tarlaları ile mahdud dört dönüm tarla; Eskibağlar nam mahalde Hacı Mehmed, Hacı Binzad, Hayri Bey ve Ermeni tarlaları ile mahdud bir dönüm tarla; Eskibağlar nam mahalde Ahmed Ormanı, dere ve Hacı Mehmed Ormanı ile mahdud üç dönüm tarla; Kazaklar hududu nam mahalde Kadir, Feyzi ve Rasim bağı ile mahdud üç dönüm tarla; Kazaklar hududu nam mahalde çayır ile mahdud üç dönüm tarla.

Tırhala sancağından Yunanistan'a terkedilen mahallerde mevcut vakıfların bina ve emlakinin 1299/1882'de muhasebe kaydı oluşturulmuştur. Gazi Turahan, Ömer ve Hasan beyler evkafı da bunlardan biridir. Vakfa gelir sağlayan bakkal, sarraf, kürkçü, yüncü dükkânları; hamamlar, orman, otlak, çayırılık, kışlak, bostan, tarla, çiftlik, meşelik, hane, harim, kiremit ocağı, değirmen ve ibrişimhane türünden mülklerin toplam kıymeti 806.824 kuruş olarak kaydedilmiştir³². Yunanistan idaresi altında vakıfların bina ve gelirlerine genellikle el konulduğu belgelerden anlaşılmaktadır.

³⁰ BOA, EV.d., no. 32873.

³¹ BOA, EV.d., no. 11089.

³² BOA, EV.d., no. 25155.

4.3. Vakıf Mülkleriyle Alakalı Davalar

Turahanzade Vakfı'nın mülkü olan köy ve kasabalarda sakin ahalinin diğer kesimlerle olan sorunlarında mütevelliler davaya müdahil olup aracılık etmiştir. Kimi zaman vakıf yöneticileri ile halk arasında anlaşmazlıklar da yaşanmıştır. Bu başlık altında vakıf toprağıyla ilgili bu türde kayıtlara yer verilecektir.

Vakıf toprağı olan Tırnova, taşlık araziye sahip olduğundan ahalisi çulha ve boyacılık zanaatlarıyla uğraşmakta; ihtiyaçları olan zahireyi hariçten tedarik etmekteydi. Buna rağmen zaptiye mubayaacıları tarafından ahaliden buğday ve arpa talep edilmişti. Vakıf mütevelliyesi Zübeyde Hanım'ın bir takrirle durumu merkeze bildirdiği; halkın rencide edilmemesini talep ettiği görülür³³.

Ticaretle meşgul Tırnova ahalisinin Tuna civarındaki kasabalara gidip gelirken cizye nedeniyle bir engellemeyle karşılaşmamaları da mütevellinin ricalarındandır³⁴. 1197/1783 tarihli bir hüccete göre ise Tırnova ahalisinin Arnavut taifesine 299.498 kuruş borcu vardır. Ödemeye güçleri olmadığından vakıf mütevelliyesi Zübeyde Hanım, Evkaf-ı Hümayun Nezaretî'yle irtibat kurar. Ahalinin borçlarının taksitlendirilerek 20 yıl içinde ödemelerine müsaade istenir. Arzuhal doğrultusunda bir inceleme yapılır ve 1783'ten itibaren her sene Kasım ayında taksitin ödenmesi koşuluyla toplam 13 senede borçların kapatılması hükmüne varılır³⁵.

Mevkufattan olan kışlak, yaylak, mandıra, mera, tarla gibi yerlerin tasarrufuyla ilgili olarak vakıf ile civar yerleşimlerin ahalisi arasında zaman zaman anlaşmazlıklar yaşanmıştır. 12 Zilhicce 1162/23 Kasım 1749 tarihli bir hüccete göre Tırhala Livası sınırları içinde bulunan Yenişehir-i Fenar'ın Dereköyü'nde bir kışlak mandıra vardır. Müteveli Süleyman b. Abdurrahman, Galoş köyü ahalisinden 21 zimminin haksız yere vakıf mülkü olan bu mandıraya 26 yıldır müdahale ettiğini iddia etmiştir. Zimmiler ise Dereköy'deki kışlak mandıra, ağıl ve meranın kendi mülkleri olduğu yönünde ifade vermiştir. Yenişehir, Tatarköyü ve Alasonya ahalisinden kimselerin şahitliğiyle Dereköy'ün vakıf mülkü olduğuna hükmedilmiştir³⁶. Galoş köyü reayasının bu mandıradan yararlanmak karşılığında vakfa yıllık 60 kuruş ödediği 06 Şaban 1206/30 Mart 1792 tarihli hüccetten anlaşılmaktadır³⁷.

Anlaşmazlık kimi zaman vakıfla resmî bir görevli arasında olabilmektedir. 21 Muharrem 1201/13 Kasım 1786 tarihli bir kayıt Tırnova nahiyesindeki Caferobası Yaylağı ile ilgilidir. Vakıf mütevelliyesi Zübeyde Hanım mahkemeye başvurarak söz konusu yaylağın mevkufattan olduğunu, Kızaklar köyü ahalisinin hayvanlarının bu yaylaktan faydalandığını ve karşılığında köy halkının vakfa yıllık 40 kuruş ödediklerini; ancak birkaç senedir Paşa Sancağı Serfice Kazası sipahilerinden Hüseyin'in yaylak ve çayır bedeli olan bu paraya müdahale ettiğini bildirmiştir. Hüseyin Sipahi ise 500 akçe ile bu yaylağa mutasarrıf olduğunu ve bu nedenle yaylak bedelini köy halkından tahsil ettiğini ifade etmiştir. Şahitlerin dinlenmesiyle "*hîn-i fetihden berü*" Caferobası Yaylağı'nın vakfa ait olduğu anlaşılmıştır³⁸.

³³ BOA, C. İKTS., no. 43/2149; C. EV., no. 225/11242, no. 250/12596.

³⁴ BOA, C. İKTS., no. 7/327.

³⁵ VGM.A., no. 779, s. 105, h. 100; s. 106, h. 101; no. 779, s. 115, h. 102; s. 116, h. 103.

³⁶ VGM.A., no. 803, s. 81-82, h. 109.

³⁷ VGM.A., no. 779, s. 230, h. 200.

³⁸ VGM.A., no. 779, s. 143, h. 133; s. 144, h. 134.

Vakıf yöneticileri, vakfa ait topraklarda ikamet eden halkın güvenliği için olup merkezle yazışabilirdi. Nitekim 14 Rebiülahir 1212/06 Ekim 1797 tarihli evrak, nazır tayini ile ilgilidir. Buna göre Gazi Turahan, Ömer ve Hasan beyler vakfından Tırnova kasabası reayası emniyette değildir. İstanbul'dan yeni bir nazır tayin edilirse onun maaşını ödeyebilecek kudretleri de yoktur. Tırhala ve Çatalca kocabaşılığını yürüten Hacı Mustafa Ağa görevini layıkıyla yerine getirmektedir ve onun memurluk ettiği yerler mamur haldedir. Ağa'nın Tırnova'nın güvenliğini sağlamak için de görevlendirilmesi vakıf mütevellisi ve ahali tarafından istenmiştir. Buna göre Hacı Mustafa Ağa, Tırnova'da birkaç gün kalıp nizamı sağlayacak ve yerine güvenilir birini mutemet olarak bırakacak; Tırhala ve Çatalca'daki memuriyetini de sürdürecektir; altı ayda bir Yenişehir hâkimine rapor sunacak ve kendisine aylık 300 kuruş maaş ödenecektir³⁹.

Vakıf hasılatının toplanmasında bazen sıkıntılar yaşanmış ve yerel yöneticilerden yardım istenmiştir. Yenişehir-i Fenar'da dört değirmen ve üç çift küçük boyahane olarak kayıtlı çiftlik vakfa ait olup bir süredir zapt edilememekte ve hasılatı alınamamaktadır. Değirmen ve çiftlik hasılatının icap edenlerden tahsili, 17 Receb 1234/12 Mayıs 1819 tarihli bir emirle Tepedelenli Ali Paşa (ö. 1822)'dan istenmiştir⁴⁰.

Vakfın mülklerinden olan köy ve kasabalarda yaşayan reaya yerlerini izinsiz terk ederse, eski yerlerine nakilleri için iskân kanununda yer alan on yıllık süreye istinaden başvuru yapılmıştır. 11 Receb 1199/20 Mayıs 1785 tarihli Alasonya Mahkemesi kaydına göre, Tırnova ahalisinden bazı zimmiler Tırhala, Yanya, Ağrafa ve Yenişehir'e göç edip oralarda avarızhaneye kaydolmuştur. Tırnova, vakıf topraklarındandır ve ekonomik kaybın giderilmesi için göç eden kimselerin Tırnova'ya geri döndürülmesi talep edilmiştir. Ancak yapılan incelemede bu kişilerin 15-20 seneden fazla zamandır Tırnova haricinde ikamet ettikleri anlaşılmış ve vakıf yetkilileri ile Tırnova kocabaşılıkları bu kişilere müdahaleden men edilmiştir⁴¹.

Vakıf mülkü olan topraklarında ikamet eden Müslüman ve Gayrimüslim reayanın tâbi olduğu zorunluluklar farklıdır. 29 Zilkade 1300/01 Ekim 1883 tarihli kayda göre, Tırnova ve civar köylerde yaşayan zimmiler kayıtlı oldukları avarız ve nüzul hanelerin ağnamları karşılığı Yeniçeri Ocağı'na vergeldikleri yıllık top astarları astar çavuşu tayin edilen kişiye ödemeye devam edeceklerdir. Ancak Müslüman reayadan astar talep edilmesi yasaktır⁴².

4.4. Vakıf Binalarının Onarımı

Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde bildirdiğine göre Ömer Bey Camii, XVII. yüzyılda Tırhala'nın güneyindeki Kalabak Kaya yolunda hoş bir camidir. Ancak minaresi yüksek değildir. Hamamı ise, havası ve yapısı ile gönül açan güzel bir hamamdır⁴³. Cami ve diğer yapıların zamanla harap olup tamirinin gerektiği belgelerden anlaşılmaktadır. 10 Rebiülevvel 1190/29 Nisan 1776 tarihli keşif kaydına göre⁴⁴, Tırhala'daki cami, mescitler, medrese, zaviye ve değirmenlerin onarımı gerekmiş; taş, direk, kum, kiremit,

³⁹ BOA, C.EV., no. 42/2085.

⁴⁰ BOA, C. EV., no. 500/25278.

⁴¹ VGM.A., no. 779, s. 134, h. 127; s. 135, h. 128.

⁴² BOA, C.AS., no. 45/2055.

⁴³ Evliya Çelebi, 2011: 202-203.

⁴⁴ VGM.A., no. 776, s. 222, h. 179.

kerpiç ve amele ücretleri gibi kalemler için toplamda 3365 akçe tahsis edilmiştir (Tablo-3).

Tablo-3: Tırhala'daki vakıf binalarının onarımına dair 1776 tarihli tahsisat

Bina	Gereken meblağ (akçe)	Bina	Gereken meblağ (akçe)
Cami-i Atik	1001	Hankah	139
Medrese	399	Hasan Bey Mahallesi'ndeki mescit	351
Muallimhane	19	Diğer mescit	352
Cami yakınındaki tuvaletler	340,5	İki değirmen	609,5
Hamzaoğlu Mahallesi'ndeki mescit	59	Platomona kalesindeki mescit	95
Toplam	3365 akçe		

Tırnova ve Yenipazar'daki köprü ve yolların tamiri için “kaldırım bedeli” namıyla darphane tarafından vakıf mütevellisine her sene 150 kuruş verilmiştir⁴⁵.

Vakıf idarecilerinin binaların bakım ve onarımı konularında kimi zaman sorumsuzca davrandığı görülür. Tırhala'daki cami ve medresenin harap halde olduğu, vâkıf soyundan kaymakam olarak görevlendirilen Hasan ve Mehmed beylerin gerekeni yapmadığı müteveli Ömer Bey'in 1244/1828 tarihli şikâyetinden anlaşılmaktadır⁴⁶.

Vakıf binalarının fiziksel durumuyla ilgili ulaşılabilen son kayıt, Tırhala'da harap halde olan Turahan Gazi Camii'nin bir hastaneye dönüştürülmesine dair Tırhala şehbenderliğinden gönderilen 20 Teşrin-i evvel 1319/02 Kasım 1903 tarihli yazıdır⁴⁷. Caminin hastaneye dönüştürülerek müteveli Hüsameddin Bey tarafından tahsil olunan varidatın bir kısmının hastane masraflarına ayrılması teklif edilmiştir. 1907 tarihli birkaç arşiv kaydı ise, Tırhala'da o tarihte Osman Şah ve Mustafa Bey camileri dışında bütün ibadethanelerin Yunanlılar tarafından yıkıldığını bildirmektedir. Söz konusu iki camiyi koruma altına alabilmek için etraflarına yüksekçe bir duvar inşası kararlaştırılmıştır⁴⁸. Turahanzade Vakfı'nın bütün emlak ve gelirine Yunan hükümeti tarafından el konulduğu; vakıf binalarının bakımlarının yapılamayacağı gibi vâkıf soyundan gelenlerin ve vakıf çalışanlarının perişan hale düşeceği müteveli tarafından 02 Nisan 1919 tarihli bir yazıyla bildirilmiş; yardım talep edilmiştir. İstanbul hükümetinin cevabı ise o koşullar altında hiçbir şey yapılamayacağı olmuştur⁴⁹.

⁴⁵ BOA, C. NF., no. 10/454.

⁴⁶ BOA, EV. HMM., no. 10/6.

⁴⁷ BOA, HR. İD., no. 2068/77.

⁴⁸ BOA, BEO., no. 1873/140452; DH. ŞFR., no. 213/29; HR. TH., no. 107/60; Y.A. HUS., no. 390/82.

⁴⁹ BOA, HR. SYS., no. 2056/5.

5.SONUÇ

Çalışma konusu olan vakıfla ilgili incelenen ilk kayıt 1484 tarihli olup, Gazi Turahan Bey oğlu Ömer Bey'in vakfiyesidir. Tırhala'daki "müessesât-ı hayriyye"ye birçok köy, arazi, değirmen, hamam ve dükkân vakfedilmiştir.

İkincisi, Ömer Bey'in oğlu Turahanzade Hasan Bey'in 1531 tarihli vakfiyesidir ki, zikri geçen her iki vakfiye 1446 tarihinde kurulan Gazi Turahan Vakfı'nın tamamlayıcısı durumundadır.

Tırhala'nın idaresinin Osmanlılara geçmesinden kısa bir süre sonra vakfiyelerin düzenlenmesi, bu toprakların el değiştirmesinden itibaren sosyal ve dinî kurumlar vasıtasıyla Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinin bu coğrafyada kaim kılındığını göstermektedir.

Ulaşılan ve yukarıda kullanılan arşiv belgeleri, 1484-1881 yılları arası Tırhala ve çevresi hakkında önemli bilgileri içermekte; coğrafi ve demografik yapısına dair fikir vermektedir. Vakfiyeler dışındaki belgeler çoğunlukla XVIII. ve XIX. yüzyıllara tarihlenmekle birlikte Turahanzade Vakfı'nın gelişimini ve etkilerini ortaya koymaktadır.

Tırhala, Tepedelenli Ali Paşa'nın idaresinde hızlı bir çöküşe geçse de 1800'lerin başında hâlâ Tesalya'nın en büyük şehridir ve sekiz camisi mevcuttur. 1881'de Osmanlı Devleti, Alasonya hariç bölgenin tamamını Yunanistan Krallığı'na bırakmıştır. Osman Şah Bey ve Mustafa Paşa camileri dışında Tırhala'daki İslam mabetlerinin hepsi tahrip edilmiş; pek çok Osmanlı eseri gibi Turahanzadelerin Tırhala'daki vakıf binaları da yok olmuştur. Ömer Bey Bedesteni 1900'den kısa bir süre sonra yıkılmıştır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

1. 1. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGM.A.)

Defter no. 652.2, s. 67, h. 127; s. 78, h. 154; s. 113, h. 215.

Defter no. 735, s. 12, h. 6; s. 13, h. 7.

Defter no. 743, s. 133, h. 29; s. 143, h. 33.

Defter no. 776, s. 222, h. 179.

Defter no. 779, s. 105, h. 100; s. 105-106, h. 101; s. 115, h. 102; s. 115-116, h. 103; s. 134, h. 127; s. 135, h. 128; s. 143, h. 133; s. 144, h. 134; s. 230, h. 200; s. 199-202, h. 173; s. 202-203, h. 174.

Defter no. 780, s. 6, h. 5.

Defter no. 803, s. 55, h. 83; s. 81-82, h. 109.

Defter no. 1328, s. 16.

1. 2. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

BEO, no. 1109/83113; no. 1873/140452.

İE.ENB., no. 7/712.

İE.EV., no. 9/1044; no. 41/4704.

C.AS., no. 45/2055.

C.EV., no. 42/2085; no. 225/11242; no. 248/12380; no. 250/12596; no. 351/17817; no. 424/21499; no. 500/25278; no. 595/30023.

C. İKTS., no. 7/327; no. 43/2149.

C.MF., no. 33/1621; no. 185/9206.

C. NF., no. 10/454.

D. HMH., no. 1837/17.

DH. ŞFR., no. 213/29.

EV. BRT., no. 12/46; no. 56/1.

EV. EMH., no. 118/27; no. 118/29.

EV.d., no. 11089, no. 20046; no. 25155; no. 32873.

EV. HMH., no. 10/6.

EV. HMH. ZMT., no. 18/61.

EV. MH., no. 31/93; no. 51/150; no. 267/84; no. 582/26; no. 590/134-137; no. 665/162; no. 689/7-9.

EV. MKT. CHT., no. 34/28.

EV. THR., no. 8/18.

HAT., no. 1301/50611.

HR. İD., no. 2068/77.

HR. SYS., no. 2056/5.

HR. TH., no. 107/60.

MAD, no. 10; no. 66.

TT.d., no. 36; no. 167; no. 367; no. 695.

Y.A. HUS., no. 390/82.

1. 3. Basılmış Arşiv Kaynakları

DELİLBAŞI, M. ve ARIKAN, M. (2001). **Hicrî 859 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-ı Tırhala I-II**, Ankara.

2. Diğer Kaynaklar

Âşıkpaşazâde. (1947). **Tevârih-i Âl-i Osman**, (yay. haz. N. Atsız), İstanbul.

AYVERDİ, E. H. (1972). **Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri 806-855 (1403-1451)**, II., İstanbul.

BABINGER, F. (1979). "Turahan Bey", **İslâm Ansiklopedisi**, (Kısaltma: İA), XII/2, İstanbul, 104-106.

- BARKER, J. W. (1969). **Manuel II. Palaiologos (1391-1425)**, New Jersey.
- BAŞER, F. (1992). "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hizmeti Görülen Akıncı Aileleri-III", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, S. 65, 47-50.
- Evliya Çelebi, (2011). **Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi, 8. Kitap 1. Cilt**, (haz. S. A. Kahraman), İstanbul.
- FAYDA, M. (1993). "Cerîb", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Kısaltma: DİA)**, VII., İstanbul, 402.
- HALAÇOĞLU, Y. (1973-1974). "Teselya Yenişehir ve Türk Eserleri Hakkında Bir Araştırma", **Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, S. 2-3, İstanbul, 89-100.
- İNALCIK, H. (2016). "Türkler ve Balkanlar", **Balkanlarda İslâm: Türkistan'dan Balkanlara**, II., Ankara, 9-39.
- KAYAPINAR, L. (2005). "Teselya Bölgesinin Fatih Turahan Bey Ailesi ve XV-XVI. Yüzyıllardaki Hayır Kurumları", **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 10, Bolu, 183-196.
- KİEL, M. (2011). "Teselya", **DİA**, XL, İstanbul, 522-525.
- KİEL, M. (2012a). "Tırhala", **DİA**, XLI., İstanbul, 114-116.
- KİEL, M. (2012b). "Turahan Bey", **DİA**, XLI., İstanbul, 405-407.
- KÜÇÜKDAĞ, Y. (2005). **Türk Tasavvuf Araştırmaları**, Konya.
- MAGDALINO, P. (1993). **The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180**, Cambridge.
- Mehmed Neşri. (1995). **Kitâb-ı Cihan-Nümâ Neşri Tarihi**, II., (yay. haz. F. R. Unat-M. A. Köymen), Ankara.
- SAHİLLİOĞLU, H. (1994). "Dirhem", **DİA**, IX., İstanbul, 368-371.
- ŞAHİN, İ. (2001). "Osmanlılar'ın Balkanlar'ı İskân Politikası", **Osmanlı Devleti'nin 700. Kuruluş Yıldönümü Avrupa'ya İlk Adım Sempozyumu 01 Kasım 1999 Gelibolu**, Kubbealtı Neşriyat, 63-75.
- Tursun Bey. (1974). **Târîh-i Ebü'l-Feth**, (yay. haz. A. M. Tulum), İstanbul.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1988). **Osmanlı Tarihi**, II., Ankara.

EKLER

Ek 1: Ömer Bey b. Gazi Turahan Bey Vakfı'nın Tırhala sancak merkezi dışındaki yapıları için ayrılan bütçe (1484 tarihli vakfiyeye göre).

Tablo-4: Yenişehir'deki zaviye için tahsisat			
Et	günlük 15 dirhem	Zaviye şeyhi	günlük: 2 dirhem+bir parça et+1 tas çorba+2 fodla
Pirinç	yıllık 3 müd	Zaviye nakibi	günlük: 2 dirhem+2 fodla+bir parça et+bir tas çorba
İnek yağı	yıllık 3 kantar	Kilerci	günlük 1 dirhem ve her sene 5 ölçek buğday
Süzme bal	yıllık 3 kantar	Aşçı	günlük: 2 dirhem+bir parça et+bir tas çorba
Tuz	yıllık 100 dirhem	Aşçı çırağı	günlük yarım dirhem
Odun	yıllık 1200 dirhem	Ekmekçi	günlük: 1 dirhem+biraz et+çorba
Çorba, tarhana ve bulgur	yıllık 200 ölçek buğday	Ekmekçi çırağı	günlük yarım dirhem
		Hasır ve kandil yağı	günlük 1 dirhem

Tablo-5: Yenişehir'deki cami için tahsisat		Tablo-6: Platomona Kalesi haricindeki zaviye için ayrılan tahsisat	
Yenişehir'deki caminin hatibi	günlük 5 dirhem	Zaviyenin çorba, et, ekmek masrafları için	günlük 10 dirhem
Yenişehir'deki caminin imamı	günlük 5 dirhem	Aşçı	günlük 2 dirhem
Yenişehir'deki caminin müezzini	günlük 3 dirhem	Aşçı çırağı	günlük 1 dirhem
Yenişehir'deki kayyım	günlük 2 dirhem	Ekmekçi	günlük 1 dirhem
Yenişehir'deki caminin hasır ve kandil yağı masraflarına	günlük 1 dirhem	Kayyım	günlük 1 dirhem
Yenişehir'deki caminin 3 hafızının her birine	günlük 1 dirhem+yıllık 5 ölçek buğday	Hasır ve kandil yağı masrafı için	günlük 1 dirhem

Tablo-7: Sıcakpınar'daki zaviye için ayrılan tahsisat	
Zaviye şeyhine	günlük 3 dirhem
Zaviyenin mutfak masraflarına	günlük 10 dirhem+yıllık 200 ölçek buğday

Ek 2: Ömer Bey b. Turahan Bey Vakfı'nın 29 Cemaziyelahir 1130/30 Mayıs 1718 tarihli "vezaif-i masarif" defterine (VGM.A., 735/12-13/6-7) göre sarf kalemleri.

Tablo-8: Tırhala'daki vakıf görevlileri ve ücretleri			
Görevli	Günlük (dirhem)	Görevli	Günlük (dirhem)
Vakıf cabisi	5	Muallimhane hocası	7
Cami hatibi	2	60 muallimhane öğrencisinin her birine	1

Cami imamı	1	Kuyumcu Hamza Mahallesi Mescidi imamı	2
Cami müezzini	1	Fenarlı İlyas Mahallesi Mescidi imamı	2
Mescid imamı	2	3 cüzhanın her birine	1
Müdürris	10	Platomona mescidi imamı	1
Medrese talebeleri için	6	Tatarköyü cami imamı	5
Zaviye şeyhi	4	Tatarköyü cami hatibi	5
12 zaviye dervişinin her birine	5	Tatarköyü cami müezzini	2
		Tatarköyü cami kayyımı	2

Tablo-9: Tırhala'daki zaviye için ayrılan tahsisat			
Et	günlük 6 dirhem	Odun	günlük 1 dirhem
Pirinç	yıllık 300 dirhem	Tuz	yıllık 40 dirhem
Yemeklik yağ	yıllık 300 dirhem	Ekmek	yıllık 80 müd buğday
Bal	yıllık 150 dirhem	Tarhana	yıllık 20 müd buğday
Peynir	yıllık 150 dirhem	Hasır ve diğer tefrişat	yıllık 140 dirhem

Tablo-10: Yenişehir'deki vakıf görevlileri ve ücretleri			
Görevli	Günlük (dirhem)	Görevli	Günlük (dirhem)
Cami hatibi	3	Müdürris	10
Cami imamı	2	Medresedeki 14 öğrencinin her birine	0,5
Cami müezzini	1,5	Zaviye şeyhi	5
Camideki 5 cüzhanın her birine	1	Zaviye neferlerinin her birine	2
Cami sermahfili	2	Zaviye hademesi	0,5
		Zaviye sazendesisi	1

Ek-3: Turahanzade Vakfı'nın XIX. yüzyılda gelir-gider kalemleri.

Tablo-11: Mart 1814-Mart 1815 arası Vakfın Gelir ve Gider Kalemleri					
Kira gelirleri		Mukataa ve iltizam gelirleri		Tapu gelirleri	
Yer adı	Gelir (kuruş)	Yer adı	Gelir (kuruş)	Kişi adı	Gelir (kuruş)
Sosular Değirmeni	1600	Tırnova'daki bağlar	60	Tırnova Köyü Kör Hasan	95
Gencil Değirmeni	1200	Yenişehir'deki çanakçıyan zemini	30	Kazaklarlı Halifeoğlu	100
Bey Değirmeni	950	Kapan mukataası	25	Kazaklarlı Velioğlu	65
Baş Değirmen	350	Yenişehir'deki dükkanlar	134	Tatrlı Eğriboyunoğlu	66
Alasonya Değirmeni	1100	Eğribucak	66	Kazaklarlı Molla Zekeriya	300
Değirmenderesi Değirmeni	1300	Ortabağlar	85	Tatar köyünden Endoki	15

Kışlak	430	Sefine-i Tatar	8	Kazaklarlı Seyyid Ahmed	135
İmaret ekmekçisi dükkanı	70	Tırnova mukataa-i penbe	15	Kazaklarlı Molla Mustafa	35
İncirli kışlağı	500	Kışlak	60	Kazaklarlı Manavoğlu Süleyman	60
Baba Battal Hanı	0	Yenişehir'deki paçahane (iltizam)	400	Kazaklarlı Valko	125
Turhan Battal Bostanı	0	Tırhala bac-ı pazar (iltizam)	50	Tırnovalı zimmi Kafotili	5
Çatalca Battal Hanı	0	Toplam	933	Kazaklarlı Abdullah Ağa	250
Toplam	7500			Müezzinoğlu Seyyid Halil	150
				Vefa ormanı	80
				Toplam	1481

Tablo-12: Vakıf görevlilerinin atanmasına dair tespit edilebilen XIX. yüzyıl kayıtları						
Yapı Adı	Görev	Eski Görevli	Yerine Gelen	Ücret	Tarih	Belge künyesi
Tırhala'da mektep	muallim	Abdullah Halife	oğlu Musa Halife	-	1800	VGM.A. 1328/16
Tırhala'da Cami-i Atik (Ömer Bey Camii)	kayyım	Salih b. Ali	Oğlu es-Seyyid el-Hâc Ahmed	yıllık 6 kile buğday	1837	EV. MH. 31/93
	fethiyye-i cami			yıllık 8 kile buğday		
Tırhala'da Cami-i Atik	kayyım	Hacı Ahmed b. Salih	Abdurrahman b. Hasan	yıllık 6 kile buğday	1839	EV. MH. 51/150
Tırhala'da Cami-i Atik	imam-ı sani	Receb b. Muslihiddin	Hafız Halil b. Hüseyin	yıllık 6 kile buğday	1841	EV. EMH. 118/27, 118/29
Tırhala ve gayride	cüzhan	Hafız Mehmed Niyazi b. Hasan	aynı kişi (berat yenileme)	günlük 3 akçe	1843	EV. BRT. 56/1
Tırhala'da Cami-i Kebir	imam-ı evvel	Hafız Mehmed b. Zülfikar Halife	Oğlu Hafız Abdulkadir Halife	-	1848	EV. THR. 8/18
Tırhala'da Zaviye-i Çilehane	şeyh	Ahmed b. Mehmed	kardeşi Hafız Yusuf Ramazan	yıllık 6 kile buğday	1850	EV. MH. 267/84-85
Yenişehir'de Burmalı Camii	İmam	Hafız Seyyid Mehmed b. Mustafa	Seyyid Ali b. İsmail	günlük 9 akçe	1850	EV.BRT. 12/46
Tırhala ve gayride	cabi	Yusuf b. Mehmed	Oğlu Mehmed	günlük 2 akçe ve yıllık 12 kile buğday	1857	EV. MH. 582/26
Tırhala'da Çilehane	şeyh	Hafız Yusuf Ramazan b. Mehmed	Mustafa b. Abdülhalim	yıllık 6 kile buğday	1857	EV. MH. 590/134-137
Tırhala'da Akça Mescid	imam	Yusuf b. Ataullah	oğulları Şükrü ve Süleyman	-	1858	EV. MH. 689/7-9
Yenişehir'de Burmalı Camii	hatip	Hafız Arif b. Ali	İsmail b. İsa	-	1873	EV. MKT. CHT. 34/28